

TATITRA IRAISAM-PIRENENA MOMBA NY FAHALALAHAN'NY FIVAVAHANA

HO AN'NY TAONA 2018 TETO MADAGASIKARA

Famintinana ankapobeny

Ambaran'ny Lalàmpanorenana fa malalaka ny hevitra sy fanehoan-kevitra ara-pivavahana ary voarara kosa ny fanilikilihana ao amin'ny toeram-piasana nohon'ny antokom-pvavahana. Misy koa lalàna hafa miaro ny fahalalahana'ny finoan'ny isam-batan'olona manoloana ny fanararaotana ataon'ny fanjakana na ny tsy miakkina. Nanomboka nampihatra ny lalàna momba ny zom-pirenena nolaniana tamin'ny taona 2017 ny fitondrana, ary nitatitra ny fikambanana tsy miakkina (ONG) sasany teo an-toerana fa nitombo ny isan'ireo fangatahana fanamarinana fizakàna zom-pirenena. Mbola nitatitra ihany ireo Silamo teraka teo an-toerana fa tsy afaka nahazo taratasy manamarina ny fizakany ny zom-pirenena izy ireo noho ireo lalàna momba ny zom-pirenena tsy mametraka lamina ahafahan'ireo ankizy tsy manana firenena teraka teo an-toerana mandray ny zom-pirenena.

Nilaza ny avy tao amin'ny fiaraha-monina Silamo sy ny mpikambana tao amin'ny fiangonana evanjelika Protestanta sasany fa voafetra indraindray ny fahazoan'izy ireo noho ny fivavahana arahiny, ary mbola nanohy nitatitra kosa ireo mpikambana vitsy ao amin'ilay fiarhamonina Jiosy fa nihatsara tamin'ny ankapobeny ny fifaneraseran'izy ireo tamin'ny fiarhamonina.

Nifampiraharaha tsy tapaka tamin'ny tompon'andraikitra ao amin'ny Ministeran'ny Atitany misahana ny fisoratana anaran'ny vondrom-pivavahana ny tompon'andraikitra avy amin'ny Masoivofo Amerikana. Tsy nitsahatra torak'izany koa ny fifandrais'an'ireo tompon'andraikitra ao amin'ny Masoivofo tamin'ny solotenan'ny fiarhamonina iraisam-pirenena mba hampihenana ny fiantraikan'ilay fehezan-dalàna momba ny fizakàna zom-pirenena amin'ireo olona tsy manana firenena, anisan'izany ireo Silamo efa manana rohy hatry ny ela tamin'ny firenena. Nihaona tsy tapaka tamin'ny mpitondra fivavahana ny Masoivofo nandritra ny taona ary nikarakara fifanakalozan-kevitra tamin'ny alàlan'ny aterinetra nandrais'an'ny antokom-pinoana samihafa anjara, hampirisihana ny firaian-kina eo amin'ireo vondrona ara-pivavahana samihafa manoloana ny olana iraisana.

Fizarana I. Fitsinjarana ny mponina araka ny finoana arahiny

Araka ny fanombanan'ny Fitondrana Amerikana dia mahatratra 25,6 tapitriza ny isan'ny mponina (tombana tamin'ny volana Jolay 2018). Araka ny fanisam-bahoaka farany tamin'ny taona 1993, dia ny 52 isan-jaton'ireo no manaraka finoana nentim-paharazana, 41 isan-jato ny Kristiana, ary 7 isan-jato ny Silamo. Matetika no ahitana olona mampifandimby anaram-pinoana na mampifangaro fomba, ary maro ny olona mampivady ny finoana nentim-paharazana amin'ny finoana Kristiana na Silamo.

Tombanan'ny mpitarika Silamo sy ny avara-pianarana eo an-toerana ho manodidina ny 20 hatramin'ny 25 isan-jaton'ny mponina ny isan'ny Silamo. Any amin'ny morontsiraka avaratra andrefan'ny nosy no tena ivondronan'ireo fiaraha-monina Silamo; ary ao afovoan-tany kosa no tena maro an'isa ny mpino Kristiana. Nanambara ireo mpitarika ny finoana Silamo sy ireo avara-pianarana fa Sunnite no ankamaroan'ireo Silamo. Ny taranaky ny Karana sy Pakistaney ary ny Komoriana no maro an'isa indrindra amin'ireo Silamo, na dia tsy mitsahatra mitombo isa aza ireo teratany Malagasy mivadika ho Silamo.

Araka ny tatity ny antokom-pinoana samihafa eo an-toerana dia saika ny antsasaky ny mponina no Kristiana. Ireto avy ireo antokom-pinoana Kristiana efatra tena misongadina: Katolika Romana, Loterana, Anglikana, ary ny Fianganan'i Jesoa Kristy eto Madagasikara (FJKM). Misy koa ny vondrona madinika kokoa toy ny Fianganan'i Jesoa Kristy ho an'ny Olo-masin'ny Andro Farany (Mormon), ny Vavolombelon'i Jehovah, ny Fianganana Advantista mitandrina ny Andro Fahafito, ary antokom-pinoana evanjelika protestanta miforona eo an-toerana izay mitombo isa.

Misy ihany koa Hindou vitsy an'isa sy Jiosy miisa 360 eo ho eo manerana ny firenena.

Fizarana II. Momba ny fanajan'ny fanjakana ny fahalahana ara-pivavahana

Rafitra ara-dalàna

Ambaran'ny Lalàm-panorenana fa malalaka ny hevitra sy fanehoan-kevitra ara-pivavahana ary voarara kosa ny fanilikilihana ara-pivavahana ao amin'ny toeram-piasana. Misy koa lalàna hafa miaro ny fahalahana ara-pivavahan'ny isam-batan'olona manoloana ny fanararaotana ataon'ny fanjakana na ny tsy miankina. Voalazan'ny Lalàm-panorenana koa fa izany zò izany dia voafetra raha ilaina ho fiarovana ny zon'ny olom-pirenena hafa na hiarovana ny filaminam-bahoaka, fiandrianam-pirenena na ny fiarovana ny firenena. Voararan'ny fehezan-dalàna mikasika ny asa ny fanavakavahana ara-pivavahana any anivon'ny sendika sy ny fikambanana arak'asa.

Voalazan'ny lalàna fa mila misoratra anarana any amin'ny Ministeran'ny Atitany ny vondrom-pivavahana. Izay vondrom-pivavahana voasoratra anarana no mahafeno ny fepetra takian'ny lalàna handraisana fanomezana sy tolotra hafa. Azon'izy ireo atao koa ny mangataka lalana tsy handoa hetra isaky ny mandray fanomezana avy any ivelany. Azon'ny vondrom-pivavahana voasoratra anarana amin'ny fanjakana atao ihany koa ny mandray tany amin'ny olon-tsotra mba hananganana efitrano fanaovana fanompoam-pivavahana; na izany aza anefa, voalazan'ny lalàna fa tsy maintsy averin'ny tompon'ny tany amin'ny fanjakana aloha ilay tany, dia ny fanjakana indray no manolotra izany amin'ilay vondrom-pivavahana. Ny vondrona mahazo misoratra anarana dia izay ahitana mpikambana miisa 100 farafahakeliny, ahitana filan-kevi-pitantanana misy mpikambana voafidy miisa sivy farafahakeliny, izay samy mizaka ny zom-pirenena Malagasy.

Izay vondrom-pivavahana tsy mahafeno ny fitsipiky ny Ministeran'ny Atitany ho an'ny fanoratana anarana dia afaka misoratra anarana ho "fikambanana tsotra", izay tsy manan-jo

mandray fanomezana na manao fotoam-pivavahana, fa feran'ny lalàna hanao asa sosialy fotsiny ihany. Izay fikambanana manao hetsika mety hitera-doza na manakorontana dia mety horavana na hofoanana ny fahazoan-dalana nomena azy hisoratra anarana. Tsy maintsy mangataka lalana tsy handoa hetra ny fikambanana tsotra isaky ny mandray fanampiana avy any ivelany. Raha misy teratany vahiny ny mpitarika na mpikambana ao amin'ny vondrona iray, dia azon'izy ireo atao ny manangana "fikambanana neverin'ny lalàna ho vahiny." Izay fikambanana ahitana mpikambana tsotra na mpikambana amin'ny filan-kevi-pitantanana ihany no neverina ho vahiny. Ny fikambanana vahiny toa izany dia tsy mahazo afa-tsy fahazoan-dalana vonjimaika, izay tsy maintsy havaozina ary arahana fepetra hafa. Tsy voararan'ny lalàna ny fahitana mpikambana vahiny ao anatin'ny fikambanana eo an-toerana.

Tsy manao fanabeazana ara-pivavahana ny sekolim-panjakana. Tsy misy nefà lalàna mandrara na mametra ny fanabeazana ara-pivavahana any amin'ny sekolim-panjakana na sekoly tsy miankina.

Mitaky fahazoan-dàlana avy amin'ny fitondrana ny hetsika an-kalamanjana rehetra, anisan'izany ny hetsika ara-pivavahana toy ny fanompoam-pivavahana an-kalamanjana.

Nanao sonia ny Fifanekena iraisam-pirenena momba ny zò sivily sy ny zò ara-politika i Madagasikara.

Fomba fanaon'ny fitondrana

Ny volana Jolay dia nitatitra ny mpanao gazety fa nitombo ny isan'ny fangatahana fanamarinana fizakàna zom-pirenena taorian'ny namoahana ilay lalàna vaovao tamin'ny taona 2017 manome alàlana ny vehivavy hampita ny fizakàny zom-pirenena na manambady izy na tsia. Nanambara ny manam-pahaizana nomba ny lalàna ao amin'ny fikambanana tsy miankina *Focus Development* fa nihoatra ny 1.500 ny isan'ny fanamarinana fizakàna zom-pirenena navoakan'ny fitsarana tao Antananarivo hatramin'ny nivoahan'io fanavaozana lalàna io. Tsy nambarany anefa ny isan'ny Silamo tao anatin'ireo nahazo taratasy fanamarinana ireo. Tsy voaresaka tao amin'ilay fehezan-dalàna vaovao momba ny fizakana ny zom-pirenena kosa ny olan'ireo zanaky ny olona roa samy tsy manana firenena; hany ka tsy bmola afaka nizaka zom-pirenena izy ireny, na dia efa taranaka maro aza no nonina teto amin'ny firenena. Araka ny fehezan-dalàna momba ny fizakàna zom-pirenena, izay ankizy tsy fantatra ny momba ny ray aman-dreniny dia hanaovana fanombanana miainga amin'ny endriny ivelany, foko nihaviany ary lafin-javatra hafa. Nanambara hatrany ny mpitarika Silamo fa ilay fehezan-dalàna mikasika ny zom-pirenena dia nisy fiantraikany be loatra ho an'ny fiaraha-monina Silamo raha ampitahaina amin'ny habetsak'izy ireo, satria maro amin'izy ireo no taranaky ny mpifindra monina hany ka tsy nahazo ny zom-pirenena Malagasy, na dia efa taranaka maro mifandimby aza no nonina teto amin'ny nosy. Sarotra ho an'ny ankizy taranaka Indiana, Pakistaney ary Komoriana koa ny nahazo zom-pirenena, hany ka maro loatra ny tahan'ny Silamo tsy manana zom-pirenena. Araka ny fanadihadiana nataon'ny fikambanana tsy miankina *Focus Development* sy ny Biraon'ny

Kaomiseran'ny Firenena Mikambana ho an'ny Mpitsoa-ponenana tamin'ny taona 2014, dia tombanana ho manodidina ny 6 isan-jaton'ny mpikambana ao amin'ny fiaraha-monina nanaovana ny fanadihadiana no tsy manana zom-pirenena. Maherin'ny 85 isan-jaton'ireo olona ireo no teraka teto amin'ny nosy.

Niisa 49 ireo vondrom-pivavahana vaovao nisoratra anarana tao amin'ny Ministeran'ny Atitany nandritra ny taona, izany hoe nitombo raha ampitahaina amin'ireo 17 nisoratana anarana nandritra ny taon-dasa, hany ka tafakatra 345 izany ny isan'ny vondrom-pivavahana misoratra ara-panjakana ankehitriny. Nitatitra ny vondrom-pivavahana fa misy fotoana tsy nampiharan'ny fanjakana ny fepetra momba ny fisoratana anarana, ary amin'ny ankapobeny dia tsy misy fangatahana fisoratana anarana nolavina.

Ankoatr'izay, dia nanaiky ny fitondrana fa mety hisy vondrona sasany efa voasoratra anarana nanjary tsy niasa intsony na rava mihitsy nefo tsy nampilaza tamin'ny fanjakana.

Nilaza hatrany ny mpitondra fivavahana fa vokatry ny tsy fampiharana araka ny tokony ho izy ny lalàna momba ny asa dia misy ny mpampiassa manery ny mpiasany hiasa mandritra ny ora fanatontosana fanompoam-pivavahana. Misy ivon-toerana mpanolotra raharaha ara-tsosialy ho an'ny mpiasan'ny orinasa marefo, sy ny fikambanana mpiasa sasany nanohy nilaza fa misy ireo mpampiassa tsy manaja ny fepetra voalazan'ny fehezan-dalàna momba ny asa mikasika ny fiatoana amin'ny asa mandritra ny 24 ora isan-kerinandro, izay nisy ka nanjary tsy afaka nandeha niangona ny mpiasa sasany.

Nilaza ny mpitarika ny Fikambanana Silamo Malagasy, izay mihambo ho misolo tena ny Silamo rehetra eto Madagasikara, fa mbola misy ihany ny Silamo milaza fa sahirana maka antontan-taratasy ara-panjakana toy ny kara-panondro sy pasipaoro noho ny anaran'izy ireo, izay toa Arabo no fahenoana azy.

Mbola nomen'ny Televiziona Nasionaly Malagasy – izay an'ny fanjakana – fotoana tsy andoavam-bola isaky ny Alahady ihany ny Fiagonana Advantista mitandrina ny andro fahafito sy ny Katolika Romana, Loterana, Anglikana ary Presbyteriana isaky ny faran'ny herinandro, ary nanana fotoana in-dray mandeha isan-kerinandro kosa ny fiarahamonina Silamo. Azon'ireto farany natao koa ny nividys ampiham-potoana hanaovana fandaharana amboniny nandritra ny Ramadan. Nilaza ny mpiatrika ny fiagonana Kristiana evanjelika fanta-daza iray fa mahalana ny fiagonana tarihiny no nomena lalana hampiasa ny onjam-peo sy fahitalavity ny fanjakana, na dia vonona ny handoa ny vola sandan'izany aza.

Koa satria matetika mifamatotra akaiky ny fivavahana sy ny politika, dia sarotra ny nanasokajy zava-nitranga maro hoe tena noho ny antony ara-pivavahana ihany. Nilaza ny mpanao gazety fa misy mpanao politika miezaka mampiasa ny fivavahana sy ny hetsika ara-pivavahana hisehoana imason'olona nialoha ny fifidianana filoham-pirenena voalaza fa hatao ny faran'ny taona. Maro ireo neverina hirotsaka hofidiana no niseho ho hitam-bahoaka nandritra ny hetsika ara-pivavahana lehibe toy ny fankalazan'ny fiagonana FJKM ny tsingerin-taona fahadimampolo

taonany, ny fihaonam-be isan-taona fahavaloh ho an'ny tanora Katolika, ary hetsika sy fihaonana ara-pivavahana kely kokoa samihafa. Maro ireo mpampahalala vaovao no nitsikera ilay nantsoin'izy ireo fa fikasana an-karihary hanararaotra ny hetsika ara-pivavahana hikendrena sy hisarihama mpifidy amin'ny alàlan'ny antokom-pinoana misy azy.

Ny volana Aogositra dia namoaka fanambarana ny Filan-kevitry Fiagonana Kristiana Malagasy (FFKM, ahitana ireo fiagonana Kristiana efatra lehibe indrindra eto amin'ny firenena) nampirisika ny olom-pirenena ampy taona hahay hifidy tsara mandritra ny fididianana filoham-pirenena ho avy. Nofaritana tao amin'ilay fanambarana fa ny kandida mendrika hofidiana dia izay mino an'Andriamanitra araka ny famaritan'ny finoana Kristiana. Maro ireo mpanara-maso nahita fa ny finoana Kristiana efa niorina hattrizay no tiana hambara amin'ilay fanambarana, ka kendrena ny hanaratsiana na hanilihana manokana ny kandida iray izay mpanorina sy mpitarika fiagonana Kristiana evanjelika iray noheverin'ny mpanara-maso fa manana fomba fijery miala amin'ny mahazatra. Na izany aza anefa, ny volana Oktobra dia nanambara ireo pretra Katolika nandritra ny famaranana tamin'ny fomba ofisialy ny fihaonam-ben'ny tanora tany Mahajanga fa nanao fanahy iniana ny fiagonana Katolika (izay ao anatin'ny FFKM) tsy nanohana kandida ho filoham-pirenena na iza na iza.

Fizarana III. Momba ny fanajana ny fahalalahana ara-pivavahana eo anivon'ny fiaraha-monina

Nitatitra ny mpikambana ao amin'ny fiarahanonina Silamo ao Mahajanga fa matetika izy ireo no ampifangaroan'ny olona amin'ny Islamista sy ny silamo mahery fihetsika, ankoatry ny fanasoketana azy ireo amin'ny anaran-dratsy hafa.

Ny volana Jona dia nisy nilaza fa nomen'ny Kardinaly vao voatendry Tsarahazana Desire fampitandremana hono ny fikambanana mpanao asa soa Katolika iray, *Aide à l'Eglise en détresse*, fa "misy mampiditra eto Madagasikara ny Silamo mahery fihetsika", ka nambarany fa misy vondrona mahery fihetsika avy any amin'ireo firenena any amin'ny Helo-drano sy Pakistan "mividy olona" sy mamatsy vola ny fampidirana Silamo vahiny marobe eto amin'ny firenena, sady mikasa hanangana Mosquée miisa 2.600. Nilaza ihany koa izy fa misy vehivavy any amin'ny tapany avaratry ny nosy karamaina hisalotra *burqa* imasom-bahoaka mba hoentina miseho amin'ny olona fa mihanaka ny finoana Silamo. Efa hatramin'ny taona 2016 no tsy nitsahatra neparitaka io resaka io sy ny resaka hafa mitovitovy aminy, saingy rehefa nanadihady mikasika izany ny diplomaty maro tany an-toerana sy mpanao gazety sasany dia nanambara fa tsy mitombina izany.

Nilaza ireo mpikambana sasany ao amin'ny fiarahanonina Silamo sy ny fiagonana evanjelika protestanta sasany, indrindra ireo mankalaza ny Sabata rehefa Asabotsy, fa misy fotoana tsapan'izy ireo fa ny finoana arahiny no tsy andraisan'ny olona azy ireo hiasa. Nilaza kosa ny mpikambana sasany ao amin'ny fiarahanonina Jiosy vitsy an'isa fa tamin'ny ankapobeny dia nihatsara ny fifaneraseran'izy ireo amin'ny fiaraha-monina; anisan'ny ohatra amin'izany ny

fihatsaran'ny fandraisan'ny mpiray tanàna ny mpikambana ao amin'izy ireo sy ny fitombon'ny isan'ny zanak'izy ireo raisin'ny sekoly.

Ny volana Aogositra dia nitatitra ny gazety iray fa nisy pretra tao amin'ny fiangonana Katolika ao Antananarivo namaky bantsilana ny fanimbana tsangambaton'i Maria Virijiny manamorona ny lalam-pirenena. Misy olon-tsy fantatra, hoy izy, manimba an'ireny tsangambato ireny noho ny antony tsy fantatra, fihetsika izay nolazainy fa maneho fankahalana sy fanimbazimbana ny finoana Katolika.

Fizarana IV. Politikan'ny Fitondrana Amerikana sy serasera ataony

Nifandray tsy tapaka tamin'ny Ministeran'ny Atitany ny tompon'andraikitra teto amin'ny Masoivoho amerikana mba hiresaka momba ny fandraisana ny anaran'ireo vondrom-pivavahana sy hamantatra ny toerana misy azy ireny manoloana ny lalàna. Notohizan'ireo tompon'andraikitra teto amin'ny Masoivoho ny firesahana momba ilay fehezan-dalàna mikasika ny zom-pirenena tamin'ireo avy ao amin'ny fiaraha-monin'ny diplomacy sy ny solotenan'ny Firenena Mikambana teo an-toerana misahana ny zon'olombelona mba hiarahana mandray fomba fiasa hampirisihana ny fitondrana hanova ilay fehezan-dalàna vaovao mba hamelana ny sokajin'olona sasany tsy manana zom-pirenena hizaka izany.

Tamin'ny volana Febroary ny Masoivoho dia nikarakara fifanakalozan-kevitra amin'ny alàlan'ny aterineto niaraka tamin'ny mpitarika ny fikambanana Silamo amerikana iray, izay nizara ny fomba fijeriny ny ady amin'ny silamo mahery fihetsika, anisan'izany ny *Etat Islamique*. Nozarinay ihany koa ny traikefany sy ny tranga maro mikasika ny faneriterena ny fahalahalana ara-pivavahana manerana izao tontolo izao. Anisan'ny nanatrika izany ireo solotena avy amin'ny vondrona ara-pivavahana samihafa sy ny avy amin'ny fiarahamonim-pirenena, izay afaka nifampizara ny fomba fijeriny ny zava-misy sy nifanerasera tamin'ilay vahiny nasaina. Nahatratra 3.840 ny olona voakasika tamin'izany fandaharana izany, izay nalefa nivantana tamin'ny alàlan'ny pejy Facebook, ka olona niisa 1.978 no nanaraka azy ary 137 kosa ireo nandefa sary famantarana ny heviny, nanoratra fanamarihana na nizara ny rohy momba ilay hetsika.